

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИЗ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**Збірник тез доповідей
I Науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

20-21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

Львів 2022

«Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності»: збірник тез доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Львів, 20-21 жовтня 2022 року. Львів: ЛДУБЖД, 2022. 404 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Збірник укладено за тезами доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності» 20-21 жовтня 2022 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- ✓ Секція 1. Особистість в екстремальних умовах: психолого-педагогічні аспекти.
- ✓ Секція 2. Мовні моделі світу у термінологічному, перекладознавчому та прикладному вимірі.
- ✓ Секція 3. Прикладні аспекти соціальної роботи: сучасні тенденції, виклики та перспективи.
- ✓ Секція 4. Актуальні проблеми підготовки фахівців закладів вищої освіти в умовах кризового суспільства.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

СЕКЦІЯ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Григорій ВАСЯНОВИЧ

ДУХОВНІ ТА ОСВІТНЬО-НАУКОВІ ПРИНЦИПИ

ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ196

Зоряна ГОНТАР, Михайло НАГІРНЯК

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ГРОМАД В УКРАЇНІ
2022 РОКУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНОГО ТА ЛОКАЛЬНОГО
ПОГЛЯДІВ199**

Зоряна ГОНТАР, Лілія БАЛАШ

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ
2022 РОКУ202**

Любов ДУСЬКО

**ПРОБЛЕМИ Й ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ204**

Леоніла ЖУКОВА

**ПЕРСПЕКТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В
ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ207**

Андрій КАРШЕНЬ, Олег ГАЛУШКА, Олена СТАДНІЧУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА НА СЛУЖБІ ЗБРОЙНИХ СИЛ211

Емілія КОСТИШИН, Юлія ШЕВЦІВ

**ПРАКТИКА ОДИНОКОГО МАТЕРИНСТВА В
СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ215**

Емілія КОСТИШИН, Андрій ЦЮПРИК

**ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ219**

Література:

1. Дутчак Оксана, Ткалич Альона. Одинокі матері в Україні. Бідність, порушення прав та потенціал до протесту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://commons.com.ua/ru/odinoki-materi-v-ukrayini-bidnist-porushennya-prav-ta-potencial-do-protestu/>.
2. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996. № 504/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/>.
3. Україна – на першому місці в Європі за кількістю розлучень. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://expres.ua/main/2015/08/23/148726-ukrayina-pershomu>.
4. «Яку жінку вважають «одинокую матір'ю» та які документи повинна подати одинока матір для отримання відпустки на дітей, HRZone Україна, 28 квітня 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hrzoneukraine.blogspot.com/2013/04/blog-post_28.html#more.

ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

канд. іст. наук, доцент Емілія КОСТИШИН,

д-р. пед.наук, доцент Андрій ЦЮПРИК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Соціальна робота з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей стає все більш актуальною сьогодні в Україні. Результати досліджень американських вчених (Munson С.; Laby С.) демонструють, що в багатьох військових з перших днів перебування в гарячих точках спостерігаються ознаки стресу, деhto з них починає зловживати алкоголем та наркотиками. Особливу увагу звертають на труднощі, що виникають у жінок, які перебувають на військовій службі, виникають певні труднощі і в родині, яка має навчитися жити певний час без одного зі своїх членів або пережити його втрату. Із метою запобігання таким проблемам та своєчасного реагування на них втручання фахівців має відбуватися вже з перших днів перебування військовослужбовця в нових для нього умовах,

продовжуватися після його демобілізації та отримання статусу ветерана чи учасника бойових дій, а також передбачати систематичну роботу з родинами. У багатьох країнах світу такі завдання виконують військові соціальні працівники (military social workers). Їхня діяльність інституціалізована в окремий напрям соціальної роботи – військову соціальну роботу. Найкращі практики військової соціальної роботи впроваджені в США та Канаді. Сполучені Штати мають одну з найбільш комплексних та найкращих систем допомоги для ветеранів з-поміж інших країн світу. Після Другої світової війни кількість ветеранів в США збільшилася, і були розширені їхні права та пільги. Деякі експерти вважають, що закон про ветеранів від [G.I. Bill](#) 22 червня 1944 мав більше впливу на американський спосіб життя, ніж закон про гомстеди в XIX столітті. Крім того, були прийняті додаткові заходи допомоги ветеранам Корейської війни, В'єтнамської війни, добровольцям 1970-х (після скасування призову в армію США в 1973 році), учасникам війни в Перській затоці, і тим, хто служив під час терактів 11 вересня 2001. Якщо на початку військові соціальні працівники працювали лише з військовослужбовцями, що мали проблеми психічного здоров'я, то сьогодні поле їхньої професійної діяльності є значно ширшим. Залежно від сфери діяльності та організаційної структури відрізняються й функції соціальних працівників.

На офіційному сайті Збройних сил США серед функцій соціальних працівників зазначено таке: 1) проведення клінічного консультування, кризового втручання, усунення негативних наслідків війни, навчання і тренування, супервізії, проведення досліджень, адміністрування, консультування та розвиток політики в питаннях військової соціальної роботи; 2) прискорення видужання та поліпшення емоційного самопочуття військовослужбовців, їхніх сімей та інших бенефіціарів; (3) координація та нагляд за медичним доглядом клієнтів, планування та реалізація заходів із запобігання хворобам та впровадження заходів із поліпшення догляду за здоров'ям; 4) презентація особливих заходів із підтримки здоров'я клієнтів колегам на всіх рівнях [5].

Як бачимо, у США відбулася інституалізація військової соціальної роботи: сформувалася організаційна структура, впроваджено нормативно-правове регулювання, стандарти надання послуг, сформовано освітньо-кваліфікаційні вимоги до військових соціальних працівників, впроваджено професійну підготовку. Для координації роботи соціальних працівників при Міністерстві оборони США створено Міністерство у справах ветеранів.

У Канадських Збройних силах соціальна робота зосереджена на наданні психосоціальних і психіатричних послуг, які включають клінічну діяльність, таку як оцінка, психотерапія і офіційно практикується в центрах здоров'я. На відміну від Збройних Сил України соціальні працівники Канадських Збройних сил займаються своєю професією як члени міждисциплінарних команд. Ці умови практики є фундаментальними для професії, спрямованої на надання допомоги людям для поліпшення їхнього добробуту. Соціальні працівники співпрацюють з іншими медичними працівниками, і їхнім основним завданням є підтримка морального стану, ефективності та психічного здоров'я канадських солдатів, моряків, пілотів і жінок у трьох програмах психічного здоров'я, які пропонуються в центрах охорони здоров'я: *програма психосоціальних послуг* – соціальні працівники надають короткі інтервенції, кризові інтервенції, консультування та інформаційні послуги щодо алкоголю, наркотиків, азартних ігор, а також обробляють адміністративні запити (напр., пов'язані з несподіваними діями, співчутливим статусом і повідомленнями, листами), обстеження до та після проведення бойових дій; *загальна програма психічного здоров'я* – у межах цієї програми соціальні працівники надають оцінку та індивідуальне і групове лікування для людей, які страждають від широкого кола проблем психічного здоров'я, включаючи депресію, тривогу, надмірне занепокоєння, безсоння тощо; *програма операційної травми та підтримки при стресах* – соціальні працівники надають оцінку та індивідуальне і групове лікування для людей, які страждають від операційної травми, а також допомагають членам їхніх сімей [4].

В Україні вже також зроблено перші кроки. Так у підпорядкуванні Кабінету міністрів знаходиться Мінветеранів, що забезпечує формування та реалізацію державної політики соціального захисту учасників бойових дій (УДБ), створене на підставі постанови КМУ 28 листопада 2018 року шляхом реорганізації Державної служби України у справах ветеранів. Основні завдання Мінветеранів: формування й реалізація державної політики соціального захисту ветеранів і членів їх сімей, зокрема: забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, санаторно-курортним лікуванням, житлом; надання освітніх послуг, довічних державних стипендій, щорічної виплати до 5 травня разової грошової допомоги (крім організації виплати такої допомоги); надання, позбавлення статусу та видача посвідчень ветеранам; збереження психічного здоров'я ветеранів та членів їх сімей; вшанування пам'яті ветеранів; забезпечення прав і свобод ветеранів і членів їх сімей; забезпечення формування і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни [3].

Але поряд з цими новаціями, як зазначають Гусак Н. і Нескородяна О., «...на відміну від США, в Україні відсутні стандарти здійснення соціальної роботи з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей. Їх розробка та контроль за виконанням – це завдання професійних асоціацій соціальних працівників, які на сьогодні в Україні не діють. При Міністерстві оборони України немає посади військового соціального працівника, який повинен виконувати функцію керівника напряму військової соціальної роботи, здійснювати комунікацію з професійними асоціаціями. Штатні військові соціальні працівники повинні працювати й при військових шпиталях» [1, с. 64].

Сьогодні здійснюється розбудова виховної та соціальної роботи у ЗСУ, Національній Гвардії України, що передбачає проведення такої роботи з урахуванням світових теорій та досвіду, стандартів НАТО.

Насамперед потрібно удосконалити нормативно-правову базу. Всі працівники силових структур мають екстремальні умови праці: загальні та спеціальні, що пов'язані з особливостями професійної

діяльності [2]. Для такої соціальної роботи створені певні законодавчі умови. Так, соціальна робота з військовослужбовцями ЗСУ здійснюється відповідно до Законів України «Про Збройні Сили України», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», Концепції виховної роботи в ЗСУ та інших військових формуваннях України, Концепції гуманітарного і соціального розвитку ЗСУ, ряду інших законодавчих та нормативних документів. Виникає питання про адаптацію закордонних теоретичних засад такої роботи в сучасних умовах щодо військовослужбовців, бо їх визначення є важливим для вибору адекватного часу, завданням та умовам служби мети, змісту, технологій і методик соціальної роботи з військовослужбовцями. Існуючі вітчизняні теорії також корисно переглянути на предмет застосування щодо військовослужбовців. Військова соціальна робота є спеціалізованою практикою, яка відрізняється від загальної практики з цивільними особами тим, що військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї живуть, працюють і отримують соціальні, медичні послуги та фінансові виплати в ієрархічному, соціальнополітичному середовищі у структурованій військовій організації.

Отже, військова соціальна робота є інноваційним напрямом соціальної роботи для нашої країни. Впровадженню практики діяльності військових соціальних працівників в Україні перешкоджає нерозуміння завдань та функцій військових соціальних працівників, відмінностей їхньої діяльності від психологів чи інших соціальних працівників загального профілю, неусвідомлення потреби здійснення фахової соціальної роботи у військових структурах. Першочерговими завданнями щодо інституалізації військової соціальної роботи в Україні потрібно: При Міністерстві оборони України запровадити посаду військового соціального працівника, який би координував напрям військової соціальної роботи, здійснювати комунікацію з професійними асоціаціями; затвердити стандартизований механізм надання соціальних послуг учасникам

бойових дій; запровадити нову спеціальність (спеціалізацію) «Військова соціальна робота».

Література:

1. Гусак Н. Є., Нескородяна О. П. Військові соціальні працівники в Сполучених Штатах Америки. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. Том 188. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 61-64.

2. Педагогічні та соціально-педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх працівників ОВС України до роботи в екстремальних умовах: монографія / Т. Л. Білоус та ін. Суми. 2015. 174 с.

3. Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 №986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2018-%D0%BF>.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи із соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби у Збройних Силах України, та членів їх сімей, Міноборони України : Наказ, Інструкція, Картка [...] від 31.12.14 № 937.

5. Social worker in the U. S. Army [Electronic resource] // U. S. Army. Mode of access: <http://www.goarmy.com/careers-andjobs/amedd-categories/medical-service-corps-jobs/socialworker.html>. Title from the screen.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

канд. філос. наук, доцент Вікторія ЛОГВИНЕНКО,

д-р. пед. наук, доцент Андрій ЦЮПРИК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Сьогодні людство дедалі більше потерпає від наслідків надзвичайних ситуацій різного характеру. Порушення нормальних умов життєдіяльності, зростання ризиків для життя та здоров'я, матеріальні збитки, спричинені небезпечними подіями, вимагають надання постраждалим невідкладної кваліфікованої допомоги та